TRUYỆN ĐỒNG THOẠI CỦA NGUYỄN NHẬT ÁNH VÀ NHỮNG BÀI HỌC NHÂN SINH DÀNH CHO THIẾU NHI

Nguyễn Thị Tuyết Minh
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2

Tóm tắt: *Nguyễn Nhật Ánh là một hiện tượng độc đáo của văn học thiếu nhi đương đại Việt Nam. Trong hàng trăm truyện ông đã viết cho thiếu nhi, thể loại đồng thoại chỉ chiếm số lượng rất khiêm tốn nhưng cũng đủ cho thấy vẻ đẹp riêng của một cây bút tài năng có bút lực dồi dào. Lấy trẻ em làm thước đo nhân sinh, mỗi câu chuyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh đều hàm chứa bài học nhân văn sâu sắc dành cho thiếu nhi, nhất là lứa tuổi học sinh tiểu học.*
Từ khóa: *Truyện đồng thoại, bài học, thiếu nhi, Nguyễn Nhật Ánh.*

Nhận bài ngày 15.03.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 26.04.2025
Liên hệ tác giả: Nguyễn Thị Tuyết Minh; Email: nguyenthituyetminhsp2@gmail.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nguyễn Nhật Ánh là một hiện tượng độc đáo của văn học thiếu nhi đương đại Việt Nam. Với trên 100 tác phẩm đã xuất bản, Nguyễn Nhật Ánh là nhà văn viết cho thiếu nhi có nhiều đầu sách nhất hiện nay ở Việt Nam. Tác phẩm của ông đã dựng nên một thế giới với đầy đủ hương sắc của tuổi thơ bằng sự am tường tâm lí lứa tuổi đầy mơ mộng của các em. Ông thực sự đã chinh phục được nhiều thế hệ bạn đọc nhỏ tuổi. Truyện của ông có khả năng lạ hóa thế giới quen thuộc hằng ngày qua giọng văn dí dỏm và cách quan sát tinh tế. Đọc truyện của Nguyễn Nhật Ánh, mỗi đứa trẻ đều tìm thấy tuổi thơ gần gũi, hồn nhiên của chính mình. Trong hàng trăm truyện đã viết cho thiếu nhi của Nguyễn Nhật Ánh, thể loại đồng thoại chỉ chiếm số lượng rất khiêm tốn nhưng cũng đủ cho thấy vẻ đẹp riêng của một cây bút tài năng. Chùm 5 truyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh: *Tôi là Bêtô* (2007), ***Có** hai con mèo ngồi bên cửa sổ* (2012), *Chúc một ngày tốt lành* (2014), *Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng* (2016), *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng* (2022) đều hướng đến nhân vật chính là những loài vật rất gần gũi với con người. Dưới ngòi bút tài hoa của nhà văn, những con vật ngộ nghĩnh trở nên sống động và thật ấn tượng. Lấy trẻ em làm thước đo nhân sinh, mỗi câu chuyện của Nguyễn Nhật Ánh đều hàm chứa bài học nhân văn sâu sắc dành cho thiếu nhi, nhất là lứa tuổi học sinh tiểu học.

2. NỘI DUNG

Truyện đồng thoại là thể loại tự sự dành cho trẻ em. Nhân vật chính của truyện thường là loài vật, đồ vật được nhân cách hóa tạo nên một thế giới kì lạ, hấp dẫn, phù hợp với trí tưởng tượng của tuổi thơ. Những truyện đồng thoại hay không chỉ khiến thiếu nhi say mê mà cả người lớn cũng thích thú. Có thể kể tên một số truyện đồng thoại tiêu biểu trong văn học thiếu nhi Việt Nam như: *Dế Mèn phiêu lưu kí, Võ sĩ Bọ Ngựa, Đám cưới chuột* (Tô Hoài), *Cái Tết của mèo con (Nguyễn Đình Thi), Chú đất nung (Nguyễn Kiên), Anh Cút lủi (*Võ Quảng), *Bê và Sáo (Phạm Hổ), Cuộc phiêu lưu của Mèo con và Chó con (Chu Hồng Hải), Con quỷ gỗ (Nguyễn Quang Thiều), Làm mèo, Xóm Bờ Giậu (Trần Đức Tiến), Ong Béo và ong Gầy (Uông Triều),...* và không thể không nhắc đến chùm truyện đồng thoại của

Nguyễn Nhật Ánh: *Tôi là Bêtô*, *Có hai con mèo ngồi bên cửa sổ*, *Chúc một ngày tốt lành*, *Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng*, *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng.*

Với ưu thế của một thể loại giàu tưởng tượng, đồng thoại thường kể những câu chuyện về loài vật, đồ vật nhằm gửi gắm nội dung xã hội của con người và đưa đến cho thiếu nhi những bài học nhân văn bổ ích. Đó có thể là bài học về tình yêu thương, lối sống trung thực, sự tử tế và cách ứng xử đúng đắn trong cuộc sống,... Và chùm truyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh: *Tôi là Bêtô* (2007), ***C****ó hai con mèo ngồi bên cửa sổ* (2012), *Chúc một ngày tốt lành* (2014), *Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng* (2016), *Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng* (2022) cũng mang chứa những bài học nhân sinh sâu sắc về tình bạn, lòng biết ơn, tình yêu thương và bảo vệ động vật mà nhà văn muốn gửi đến các em nhỏ.

2.1. Bài học về tình bạn

Nhu cầu có bạn là nhu cầu tự nhiên, tất yếu của trẻ em. Luôn có nhu cầu và mong muốn được yêu thương, tin tưởng, tôn trọng, sẻ chia nên tình bạn có vai trò rất quan trọng trong cuộc sống của trẻ thơ. Tình bạn bè trong sáng khiến mối quan hệ giữa những đứa trẻ trở nên gắn bó và các em từng bước biết cách tự hoàn thiện bản thân. Tình bạn là một trong những chủ đề xuyên suốt các truyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh. Nhà văn đã dụng công xây dựng những câu chuyện về tình bạn giữa các loài vật quen thuộc, gần gũi với cuộc sống hàng ngày của trẻ em như chó, mèo, gà, vịt,... Các con vật này được nhân cách hóa, mang những tính cách, cảm xúc giống như con người, giúp thiếu nhi dễ dàng đồng cảm và liên tưởng. Qua đó, tác phẩm gửi gắm những bài học cảm động và sâu sắc. Đó là câu chuyện về sự gắn bó thân thiết giữa chú chó Bêtô và Binô trong gia đình chị Ni (*Tôi là Bêtô*). Chính Binô đã tự bạch: "điều hài lòng nhất trong cuộc sống: Kết bạn với Bêtô" [1, tr.62]. Còn Bêtô thì khẳng định: "Tình bạn là điều gì đó thật kì diệu. Đó là thứ tình cảm trong sáng và vô điều kiện", "nó bền chắc và có thể kéo dài thăm thẳm qua thời gian và sự xa cách" [1, tr.140]. Là câu chuyện về tình bạn khăng khít của năm chú chó: Haili, Ba tô, Suku, Êmê và Pig như năm thành viên trong một gia đình được ba, mẹ và chị Ni vô cùng yêu quý (*Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng*). Là tình cảm chân thành, thân thiết giữa những người bạn luôn ở bên nhau, chia sẻ niềm vui, nỗi buồn, giúp đỡ nhau vượt qua khó khăn của những con vật là chó (Mõm Ngắn ham học hỏi), lợn (Đuôi Xoăn tốt bụng), gà (chị Mái Hoa chăm chỉ và đàn con) cùng sống trong khu vườn nhà bà Đỏ. Ở đây, ranh giới giữa các loài bị xoá nhoà: "heo hỏi han gà, gà cãi nhau với chó, chó tâm sự với heo". Những cuộc trò chuyện như thế đã xoá tan khoảng cách các loài vật khác nhau (*Chúc một ngày tốt lành*). Đó còn là câu chuyện về tình thân bè bạn của một thế giới đa dạng các loài vật như con chuột Chuông Rè "hát hay không bằng hay hát", chú dế đêm đêm vẫn kéo đàn dưới gốc nhãn, con vịt Gì Cũng Biết thích viết văn, ba con gà tuổi mới lớn, ba bố con nhà chuột, mẹ con nhà cáo, một bác ngựa, một cô bói cá, một cô ngỗng và một cô hải âu,… Trên trang văn của Nguyễn Nhật Ánh, chúng trở thành các nhân vật nhà tâm lí Áo Tím, Mắt Tròn, cún Su Su, chú dế Ánh Sao, Xám anh Xám em, bác Tai Dài, chàng Cánh Cam,… cùng chung sống trong một "thế giới giàu có, rộng lớn và vô cùng hấp dẫn" là khu vườn rực rỡ cỏ hoa tại một vùng quê thanh bình (*Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng).* Là sự đồng cảm và lòng tin có thể vượt qua sự khác biệt về giống loài, vượt qua rào cản, thậm chí định kiến là "kẻ thù không đội trời chung" để mèo Gấu và chuột Tí Hon trở thành bạn bè thân thiết của nhau. Đêm nào Tí Hon cũng bò lên ban công chơi với mèo Gấu sau khi đã tha những bịch cơm về hang. Tí Hon thích chơi với mèo Gấu vì mèo Gấu đã "ra sức bảo vệ cho lũ chuột" [2, tr.121]. Tí Hon còn mê những câu thơ của mèo. Chính tình bạn ấy đã khiến mèo Gấu khước từ sứ mệnh bắt chuột của một con mèo để giúp chuột Tí Hon vượt qua nỗi sợ hãi khi gặp

khó khăn. Còn Tí Hon cũng trở thành người bạn tin cậy để mèo Gấu tâm sự những câu chuyện bí mật của mình. (*Có hai con mèo ngồi bên cửa sổ*).

Các câu chuyện đồng thoại về chủ đề tình bạn của Nguyễn Nhật Ánh thường diễn ra trong những không gian thân thuộc từ nhà đến trường, nơi miền quê, một xóm nhỏ, một khu vườn,... rất đỗi thân thương và gắn bó với tuổi thơ. Cốt truyện thường nhẹ nhàng nhưng bao giờ cũng có những tình huống bất ngờ, thú vị khiến trẻ em thích thú. Đồng thời, ở mỗi câu chuyện tác giả đều cài gửi một thông điệp giàu ý nghĩa nhân văn muốn nhắn nhủ với các em thiếu nhi: tình bạn là thứ tình cảm tốt đẹp, có thể nảy nở ở bất cứ nơi đâu, có thể vượt lên mọi sự khác biệt về giới tính, định kiến thậm chí là giống loài. Tình bạn giúp người ta biết thấu hiểu và cảm thông với nhau nhiều hơn. Biết trân trọng, giúp đỡ, chia sẻ và lắng nghe sẽ có được những tình bạn đẹp. Rõ ràng, truyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh là món quà tinh thần quý giá đối với thiếu nhi. Nó không chỉ mang đến cho các em những giây phút thư giãn, giải trí mà còn mang đến những bài học nhân sinh sâu sắc, góp phần hình thành và phát triển toàn diện nhân cách của các em.

2.2. Bài học về lòng biết ơn

Lòng biết ơn cũng là một thông điệp giàu giá trị nhân văn được Nguyễn Nhật Ánh đề cập trong các truyện đồng thoại. Nhiều câu chuyện cảm động về tình bạn và lòng biết ơn của các con vật chắc hẳn đã chạm đến trái tim của độc giả nhỏ tuổi. Truyện của Nguyễn Nhật Ánh không chỉ mang đến tiếng cười, niềm vui cho thiếu nhi mà còn gửi gắm những bài học sâu sắc, giúp các em nhận ra giá trị của những điều tốt đẹp trong cuộc sống. Chú chó Bêtô thông minh và trung thành, luôn dành trọn tình cảm và lòng biết ơn cho gia đình chị Ni đã cưu mang mình. Sống trong gia đình chị Ni, Bêtô được yêu thương, được xem như một người bạn, một thành viên chính thức của gia đình. Và Bêtô cũng xem những người trong gia đình chị Ni là chủ nhân thân thiết và sẵn sàng bảo vệ họ trong mọi tình huống. Người đọc ấn tượng với suy nghĩ của Bêtô: "Bọn cún chúng tôi căn bản là thân thiện với loài người. Loài người yêu thương chúng tôi và chúng tôi đáp lại bằng một tình cảm còn sâu sắc hơn. Tình cảm đó không cần phải học. Nó như một thứ bản năng có sẵn trong máu. Thậm chí, tình yêu và lòng tin vô điều kiện đó có thể được coi như một phẩm giá" [1, tr.49]. Bêtô cũng hiểu rằng, con người chắc cũng vậy: "Đôi khi bạn yêu mến một ai đó đơn giản chỉ vì người đó thật lòng yêu mến bạn. Tâm hồn chúng ta được sinh ra là để chờ đáp lại niềm yêu mến đến từ một tâm hồn khác. Nó giống như chiếc ống sáo, sẵn sàng reo lên khi ngọn gió mùa hè thổi qua" [1, tr.148]. Điều này cũng giải thích vì sao khi bà chị Ni mất, con Laica nhớ thương người chủ đầu tiên của mình đã đau buồn, bỏ ăn suốt ba ngày. Cuối cùng chị Ni phải giả vờ gọi điện cho người bà đã mất để chú chó Laica chịu ăn uống trở lại. Bởi vì, "bọn cún chúng tôi thường rơi vào cảm giác bất an khi vắng những người thân thuộc ở bên cạnh" [1, tr.200] và cũng như con người, "chúng tôi có khả năng sở hữu tình yêu thương, lòng biết ơn" [1, tr.227].

Không chỉ Bêtô, năm chú chó: Suku, Haili, Êmê, Pig và Bato cũng luôn thể hiện lòng biết ơn sâu sắc đối với ba thành viên trong gia đình chủ nhà đã yêu thương và chăm sóc chúng (*Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng*). Còn các con vật như gà Mắt Tròn, vịt Cánh Cam, chó Tai Dài, ngựa Ô và chim bói cá cũng thể hiện lòng biết ơn đối với người chủ trang trại của mình. Chúng sống hòa thuận, yêu thương và luôn giúp đỡ lẫn nhau (*Ra bờ suối ngắm hoa kèn hồng*).

Điểm thú vị là trong truyện đồng thoại của Nguyễn Nhật Ánh, bài học về lòng biết ơn không chỉ dừng lại ở khái niệm trừu tượng mà được thể hiện một cách sinh động qua những câu chuyện cụ thể về loài vật. *Con chó nhỏ mang giỏ hoa hồng* là câu chuyện về năm chú chó thú vị và đầy cảm xúc lãng mạn đối với loài thú cưng vốn rất gần gũi và trung thành